

V L A A M S P A R L E M E N T

Zitting 2008-2009

11 februari 2009

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

**– van de heren Rudi Daems en Jos Stassen, de dames Mieke Vogels en Vera Dua
en de heer Jef Tavernier –**

over de export van illegale afvalstromen naar ontwikkelingslanden

Dit voorstel van resolutie werd ingetrokken op 19 maart 2009.

TOELICHTING

Inleiding

De geïndustrialiseerde wereld dumpst op onverantwoorde wijze afgedankte elektrische en elektronische apparatuur (AEEA) – ook wel e-waste genoemd – en ander afval in de derde wereld. Dat is het resultaat van een recent onderzoek naar afvalstromen vanuit de Antwerpse haven naar ontwikkelingslanden in West-Afrika.

Heel wat afgedankte computers, tv's en koelkasten afkomstig uit ons land komen daar terecht op dumpingplaatsen. Daar worden ze op mens- en milieu-onverantwoorde wijze verwerkt, vaak door kinderen. De haven van Antwerpen blijkt een belangrijke draaischijf te zijn voor die illegale afvalstromen, vooral ook voor de doorvoer vanuit andere Europese landen zoals Duitsland, Nederland, Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk.

Van product naar afval

Er bestaat nochtans duidelijke wetgeving over wat wel en wat niet naar ontwikkelingslanden vervoerd mag worden, en onder welke voorwaarden dat eventueel moet gebeuren. De Conventie van Basel van 1989 was een belangrijke mijlpaal. Die Conventie is intussen door meer dan 170 landen wereldwijd onderschreven. Deze Conventie lag samen met een OESO-besluit (OESO: Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling) aan de basis van de Europese Verordening Overbrenging Afvalstoffen (EVOA) die de grensoverschrijdende overbrenging van afvalstoffen regelt (verordening 1013/2006/EG). Uitvoer van gevaarlijke afvalstoffen naar niet-OESO-landen wordt erdoor verboden. Er is een exportverbod waarop geen uitzonderingen mogelijk zijn. Voor niet-gevaarlijke afvalstoffen bestemd voor recyclage regelt een extra EU-verordening (1418/2008/EG) de controle, op aangeven van het land van bestemming. Voor uitvoer binnen de EU-lidstaten of de OESO-landen moeten de exporteurs een goedkeuringsprocedure volgen in het land van vertrek, met nadien een bevestiging in het land van bestemming dat het afval daar in goede handen is terechtgekomen én correct wordt gerecycleerd/verwerkt. Het exporteren van afgedankte elektrische en elektronische apparaten die niet functioneren naar niet-OESO-landen is simpelweg bij wet verboden omdat het gevaarlijke afvalstoffen zijn. Het exporteren naar die landen van

bepaalde niet-gevaarlijke goederen voor nuttige toepassing is wel toegestaan als daarvoor door het land van herkomst én het land van bestemming toestemming wordt gegeven.

Daarnaast bestaan er zowel Europese richtlijnen die de terugnameplicht regelen voor AEEA (de zogenaamde WEEE-Richtlijn 2002/96/EG) als de vertaling ervan in Vlaanderen in het Afvalstoffendecreet, de VLAREA-wetgeving en de milieubeleidsvereenkomst Afgedankte Elektrische en Elektronische Apparaten (MBO AEEA).

Ook verbiedt de EU-verordening op de ozonlaag afbrekende stoffen (2037/2000/EG) de uitvoer van toestellen (zelfs tweedehandse), die ozonlaagafbrekende stoffen bevatten zoals cfk's (chloorfluorkoolwaterstoffen).

Van afval naar gevaarlijk exportproduct verscheept vanuit Antwerpen

Maar helaas, tussen wetten en werkelijkheid staan mensen met andere belangen, vaak veel machtiger dan de controlerende instanties. De milieubewuste Vlaming die zijn Recupel-bijdrage betaalt en zijn afgedankte tv netjes aflevert in de winkel waar hij een nieuw toestel koopt, kan niet op beide oren slapen. Een gedeelte van die afgedankte elektronische apparaten komen echter in de schroothandel terecht. Een deel daarvan wordt uitgevoerd naar de derde wereld, vaak onder de noemer van 'tweedehandsgoederen'. De haven van Antwerpen blijkt een belangrijke draaischijf te zijn voor die export en vooral ook voor doorvoer. Vooral onze buurlanden Nederland, Frankrijk, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk maken graag gebruik van de haven van Antwerpen als doorvoerhaven, allicht als gevolg van de gebrekkige controle. Bepaalde kaaïen op zowel Rechter- als Linkeroever zijn gespecialiseerd in, en ver in het buitenland bekend voor het exporteren van oude wagens, schrootafval, koelkasten, computers, tv's enzovoort.

Onderzoek in de haven van Antwerpen toonde aan dat de controle in Antwerpen niet waterdicht is. De douane doet wat ze kan, maar komt middelen tekort om voldoende slagkrachtig op te treden. Met de federale milieu-inspectie die verantwoordelijk is voor doorvoer van afval en de Vlaamse milieu-inspectie die verantwoordelijk is voor in- en uitvoer van afval in de Antwerpse haven, is het nog erger gesteld. Zij hebben elk maximaal een handvol inspecteurs op het

haventerrein om alle containertransporten te controleren en desnoods te verbaliseren. Het gebeurt dus zelden dat een container zonder vervoersdocument, zonder geldig vervoersdocument of met een afwijkende inhoud terug naar afzender wordt gestuurd. Zelfs indien die inspecteurs met hun beschikbare middelen het maximaal mogelijke aantal containers met illegaal getransporteerde afvalstoffen blokkeren en terugsturen, dan is dat aantal nog steeds relatief klein ten opzichte van het totale aantal illegale containers dat verscheept wordt.

Maar ook in de ambtelijke afwerking schort een en ander. Op basis van een Europese verordening 1013/2006 betreffende de overbrenging van afvalstoffen (EVOA) is het exporteren van gevaarlijke afvalstoffen naar niet-OESO-landen (ontwikkelingslanden) sowieso verboden. Algemeen gesteld kunnen we – op basis van inspectieprogramma's in ons land en in het buitenland (Seaport-programma IMPEL, 2005) – stellen dat ongeveer de helft van voor inspectie geselecteerde containers met bestemming derde wereld illegaal is. Voor alle duidelijkheid: het gaat dan niet enkel om elektrische en elektronische apparaten, maar bijvoorbeeld ook om papier, plastics, kabelafval, schrootafval, afgedankte voertuigen enzovoort. Zoals vermeld is het exporteren van bepaalde goederen voor nuttige toepassing wel toegelaten als daarvoor door het land van bestemming toestemming wordt gegeven. Maar dan moet de afzender van dat soort goederen hiervoor in ons land een procedure van ambtelijke goedkeuring (Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij (OVAM)) volgen. Dat is voor de landen van West-Afrika bijvoorbeeld nog nooit gebeurd. Bovendien moeten er garanties zijn dat die goederen effectief kunnen worden hergebruikt en nadien op een milieutechnisch correcte wijze worden verwerkt. Die garantie is er in de meeste landen niet.

Over hoeveel afval gaat het dan?

Vandaag produceert elke Vlaming jaarlijks gemiddeld 21 kg elektronisch en elektrisch afval. Ongeveer 1/3 daarvan of zo'n 8 kg wordt via de officiële kanalen ingezameld en geregistreerd. Het is niet volledig duidelijk waar de overige 13 kg naartoe gaat (zolder, grijze zak, schroothandel, shredderbedrijven, export enzovoort). Maar het is een feit dat een aanzienlijk deel daarvan verscheept wordt naar de derde wereld. Dat is ook de inschatting die de Europese Commissie

maakt in het kader van de herziening van de Europese WEEE-richtlijn.

Van Antwerpen naar dumpingplaatsen in derdewereld-landen

Begin januari 2009 vertrokken twee vrachtschepen vanuit de haven van Antwerpen met als land van bestemming Ghana. De vrachtschepen Julie Delmas en MSC Suez kwamen op 24 januari 2009 in de havenstad Tema toe. Beide schepen bevatten containers die door de federale milieu-inspectie als 'verdacht' werden gesignaleerd op het moment dat de vrachtschepen de haven van Antwerpen al hadden verlaten. Diezelfde milieu-inspectie slaagde er wel in om enkele containers van de Julie Delmas te stoppen, te verbaliseren en terug te sturen naar het bedrijf van oorsprong. Het ging onder meer over afgedankte elektronische apparaten, die deels op de tweedehandsmarkt terecht kwamen maar deels ook direct werden vervoerd naar dumpingplaatsen waar die toestellen manueel worden bewerkt. Er werden ook koelkasten met de verboden cfk's aangetroffen.

De twee vrachtschepen naar Ghana met illegaal afval zijn niet uitzonderlijk. Bijna dagelijks vertrekken in de Antwerpse haven vrachtschepen richting Azië of Afrika met dergelijke afvalstromen. Het gaat om honderden containers per week. Volgens de federale milieu-inspectie waren er in 2008 slechts 117 visuele controles op containers met elektronisch afval in de Antwerpse haven. Dat is nog altijd beter dan de haven van Tema in Ghana, waar op 26 januari 2009 de eerste controle gebeurde in de geschiedenis van het land. Maar vergeleken met de trafiek die dagelijks vanuit Antwerpen vertrekt, is 117 controles beschamend laag. Een vergelijkbare afvalstroom bestaat ook voor afgedankte voertuigen naar Afrika, kabelafval naar China en India, schrootafval naar Indonesië en kunststofafval naar India.

Wat er met de afgedankte elektrische en elektronische apparaten in Ghana gebeurt, is ook niet uitzonderlijk. Dat gebeurt in tal van ontwikkelingslanden. Die toestellen komen op dumpingplaatsen terecht. Wat daar gebeurt, tart alle verbeelding. Jonge mensen, kinderen, soms ook kleine kinderen van vijf jaar en jonger, gaan met blote handen en zonder enige beschermende kledij deze toestellen te lijf, in de hoop een centje mee te pikken van de grondstoffen die in die toestellen te vinden zijn, zoals metaal, koper en aluminium. Vaak worden koelkasten met cfk's of computers met zware metalen, pcb's (polychloorbifenylen) en

broomhoudende brandvertragers door deze kinderen in open lucht verbrand zonder enige bescherming en dit vlakbij woonwijken. De rookwolken zijn uiterst giftig (onder andere dioxines en zware metalen) en veroorzaken ernstige gezondheidsschade. In Azië zijn ook dumpingplaatsen bekend waar elektronica-afval niet enkel wordt verbrand, maar ook door jonge kinderen met allerlei schadelijke en bijtende zuren wordt bewerkt om de laatste edelmetalen uit bijvoorbeeld computers en televisietoestellen te halen.

Deze sociale en ecologische dumping is ontoelaatbaar

De indieners van deze resolutie zijn geschokt door de beelden die getoond werden op de Vlaamse Radio- en Televisieomroep (VRT) tijdens de uitzending 'Vranckx' op 7 februari 2009 en de reportage diezelfde dag in De Standaard. Zij willen met alle mogelijke democratische middelen een einde maken aan deze ontoelaatbare situatie.

In onze eigen westerse landen is er gelukkig intussen een voldoende groot milieubewustzijn waardoor praktijken zoals het verbranden van elektrisch en elektronisch afval, waarbij dioxines vrijkomen, bij ons al lang gebannen zijn. Er bestaan hiervoor goede recyclagebedrijven in ons land, zoals bijvoorbeeld Apparec in Willebroek en Umicore. Los van verdienstelijke pogingen om achterpoortjes te dichten, los van eenieders stijgend milieubewustzijn, zijn de westerse geïndustrialiseerde landen bezig met een onaanvaardbare sociale en ecologische dumping in landen die minder gewapend zijn tegen dit soort excessen.

Het is onze morele plicht om dit soort praktijken met alle mogelijke middelen te bestrijden. Daarom doen de indieners van deze resolutie enkele zeer concrete beleidsvoorstellen, die betrekking hebben op het Europese, federale en Vlaamse beleidsniveau.

De indieners van deze resolutie doen eveneens een dringende oproep aan consumenten, beleidsmakers, nieuwsmedia en producenten van elektrische en elek-

tronische apparaten om massaal hun publieke verontwaardiging hierover te uiten. Alleen door een massale uiting van verontwaardiging door iedere milieubewuste persoon, organisatie, beweging en zelfs bewuste producent en politicus, zullen minder bewuste producenten en politici er echt iets aan doen.

Rudi DAEMS

Jos STASSEN

Mieke VOGELS

Vera DUA

Jef TAVERNIER

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

Het Vlaams Parlement,

- gehoord en gelezen de berichtgeving over de export van illegaal afval vanuit de Antwerpse haven naar ontwikkelingslanden zoals Ghana;

- overwegende dat:

1° de controle op illegale trafieken vanuit de Vlaamse zeehavens te wensen overlaat;

2° de illegale praktijken onduelbaar zijn en onmiddellijk gestopt moeten worden;

3° snelle actie wenselijk is omdat vaak jonge kinderen ernstige gezondheidsschade oplopen in ontwikkelingslanden;

- vraagt de Vlaamse Regering:

1° binnen haar eigen bevoegdheden de volgende beleidsmaatregelen te nemen:

a) de Vlaamse milieu-inspectiecapaciteit in de Vlaamse zeehavens te verhogen tot minstens tien voltijdsequivalenten, zodat tegen 2012 minstens 80% van het afvaltransport in Vlaamse zeehavens wordt gecontroleerd;

b) nauwgezet de uitvoering van de EVOA-verordening (EVOA: Europese Verordening Overbrenging Afvalstoffen) te bewaken, bijvoorbeeld wat de ambtelijke voor- en namelding van afvaltransporten betreft of het lichten van bankgaranties na afloop van het transport;

c) bedrijven te beboeten die de EVOA-richtlijnen niet respecteren en in geval van recidive de bedrijven in kwestie hun erkenning minstens tijdelijk in te trekken;

d) actieve deel te nemen aan INECE Seaport Enforcement Network voor het opzetten van een ondersteuningsprogramma voor ontwikkelingslanden om de kennis en inspectiecapaciteit te verhogen;

e) een internationaal ondersteuningsprogramma op te zetten om over te gaan tot

bodemsanering van stortplaatsen zoals in Ghana;

f) een nauwer toezicht uit te voeren op de inzamelsystemen van elektrische en elektronische apparaten, met als doel verdachte tussenhandel maximaal te elimineren (Openbare Vlaamse Afvalstoffenmaatschappij);

g) de producentenaansprakelijkheid voor inzameling en verwerking te verhogen (Vlaams reglement inzake afvalvoorkoming en -beheer (VLAREA) en milieubeleids-overeenkomst Afgedankte Elektrische en Elektronische Apparatuur (MBO AEEA)) en in dat kader ook de Recupel-bijdrage af te schaffen;

h) de Vlaamse havenbedrijven te verplichten tot het uitwerken van een gedragscode om dit soort verdachte afvaltrafieken maximaal te ontmoedigen, samen met de reders die de Vlaamse havens aandoen;

i) vernieuwende productontwikkeling (ecodesign, cradle to cradle enzovoort) maximaal te ondersteunen;

2° bij de federale regering en het federaal parlement aan te dringen op actie en volgende beleidsvoorstellen te doen:

a) over te gaan naar een verhoging van de inspectiecapaciteit in de Vlaamse zeehavens op de doorvoer van afvalstoffen, en het huidige aantal milieu-inspecteurs op het haven-terrein op te trekken naar minstens twintig voltijdsequivalenten;

b) een systematische scanning van containers te laten plaatsvinden voor trafieken met een hoog risicoprofiel naar landen met 'hoog' risico;

c) de federale milieupolitie meer middelen te geven om structurele en meestal internationaal georganiseerde milieucriminaliteit aan te pakken;

d) de slagkracht van de douane te versterken door een gerichte milieuopleiding en door

het wegnemen van allerlei administratieve barrières zoals de toegang tot de terminals;

- e) voortaan geen toestemming tot verschepping meer te geven van containers die niet beschikken over geldige vervoersdocumenten en over de goedkeuringsdocumenten in het kader van de EVOA-verordening (goedkeuring van export en goedkeuring door het land van bestemming);
 - f) de juridische en technische knowhow van de douaniers te vergroten door een gespecialiseerde opleiding;
 - g) aan te dringen op een intensiever vervolgingsbeleid van milieudelicten door de verschillende gerechtelijke arrondissementen;
 - h) de oprichting van gespecialiseerde milieu-rechtbanken te onderzoeken om de gerechtelijke achterstand op het vlak van vervolging van milieudelicten weg te werken;
- 3° bij de Europese Commissie en het Europees Parlement aan te dringen op actie en voorstellen te doen in de lopende onderhandelingen over de herziening van Europese richtlijnen:
- a) aan te dringen op een verstrenging van de wetgeving inzake het overbrengen van gevaarlijke stoffen naar ontwikkelingslanden (EVOA) en in dat verband de export van tweedehands elektrische en elektronische apparaten te verbieden als het land van bestemming niet kan aantonen dat het over gepaste recyclagefaciliteiten beschikt;
 - b) in het kader van de EVOA-verordening een eenduidige interpretatie vast te leggen over wat afval is en wat tweedehandsgoederen zijn;
 - c) de producentenverantwoordelijkheid te vergroten in het kader van de lopende herziening van de inzamelwetgeving voor elektrische en elektronische apparaten (WEEE), waarbij de producent verantwoordelijk blijft voor het goed, zelfs in geval van uitvoer naar landen zonder verwerkingscapaciteit, en deze producent bovendien moet

zorgen voor een terugkeer van het product zodra het in de afvalfase terechtkomt;

- d) een brongerichte aanpak aan te moedigen (producten zonder schadelijke stoffen) door producenten financieel verantwoordelijk te stellen voor afgedankte producten van hun merk en de financiële verantwoordelijkheid afhankelijk te maken van de (schadelijke) stoffen in deze producten, in het kader van de RoHS-wetgeving;
- e) een Europees milieu-inspectieagentschap uit te bouwen dat een eenvormig handhavingsprogramma tot stand brengt in alle Europese zeehavens;
- f) ontwikkelingsprojecten zoals 'One Laptop per Child' of het 'XO'-project (van onder meer Google en Wikipedia) te ondersteunen om de digitale kloof tussen Noord en Zuid overbruggen.

Rudi DAEMS

Jos STASSEN

Mieke VOGELS

Vera DUA

Jef TAVERNIER
